

України можливості гарантування компенсації збитків приватного партнера, пов'язаних із невиконанням державою зобов'язань за договорами ДПП, відшкодуванням різниці в тарифах тощо; відсутність гарантій виконання фінансових зобов'язань щодо проектів державно-приватного партнерства на весь термін їх реалізації з боку держави, що пов'язано зі щорічним затвердженням бюджету та корегуванням бюджетних програм; відсутність податкових і митних пільг для реалізації проектів ДПП, що знижує їхню привабливість для приватних партнерів; часті зміни в законодавчій і нормативній базі України, що може спричинити істотні зміни умов участі партнерів у проектах; відсутність упевненості приватного партнера в можливості рівноправного з державою захисту своїх інтересів у системі правосуддя тощо].

Їх подолання дозволить використати потенціал державно-приватного партнерства для розвитку житлово-комунального господарства України, її регіонів і міст.

Можливості вирішення фінансово-економічних проблем житлово-комунального господарства лежать у площині активізації застосування форм державно-приватного партнерства. Упровадження механізмів державно-приватного партнерства дасть змогу підвищити ефективність діяльності підприємств ЖКГ та окремих проектів, збільшити потенціал виконання державних завдань у сфері ЖКГ, покращити якість житлово-комунальних послуг, залучити додаткові фінансові та матеріальні ресурси тощо. Застосування цього механізму надасть переваги як для органів місцевої влади, які залучають фінансові ресурси приватних суб'єктів господарювання, так і для приватного сектора, який частину функцій, зокрема забезпечення організації виконання поставлених завдань, здійснення обліку та контролю, перекладе на місцеві органи влади.

ДОГОВІРНІ КОНСТРУКЦІЇ, ЯКІ ОПОСЕРЕДКОВУЮТЬ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО У ГАЛУЗІ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

В. В. ПРОХОРОВА, д-р екон. наук, проф., завідувач кафедри економіки та організації діяльності суб'єктів господарювання Української інженерно-педагогічної академії, м. Харків

Житлово-комунальне господарство є найважливішою складовою господарського комплексу міста, яка забезпечує населення, підприємства та організації необхідними житлово-комунальними послугами. Сучасний стан та перспективи розвитку галузі значною мірою впливають на розвиток інших галузей та економіки країни в цілому. Тому програми розвитку й реформування ЖКГ завжди належали до числа пріоритетних в Україні і залишаються такими і на сучасному етапі.

Класичними джерелами фінансування житлово-комунального господарства є кошти державного та місцевих бюджетів та платежі населення.

Але в умовах розгортання в Україні геополітичних конфліктів та занепаду економіки, бюджетна підтримка житлово-комунальної сфери, як і будь-яких інших галузей економіки, має досить обмежений характер, а низький рівень життя населення не дає змоги здійснювати платежі в повному обсязі, що потребує пошуку інших альтернативних фінансових джерел для модернізації та переоснащення об'єктів житлово-комунального господарства.

Однією з форм залучення приватних інвестицій у житлово-комунальну сферу є реалізація концесійних схем інвестування.

У світовій практиці під концесією розуміється форма залучення інвестицій приватного сектору, коли приватним компаніям передаються права володіння і користування об'єктами на період будівництва і експлуатації.

Проте слід зауважити, що сьогодні серед науковців єдиної думки щодо сутності та змісту поняття «концесія» немає. Його зміст економісти розглядають як в широкому, так і у вузькому значеннях. Так, у широкому розумінні концесія визначається як система відносин між державою та юридичною або фізичною особами, що виникають у результаті надання концесіонеріві прав на володіння, користування, а за певних умов і на розпорядження державною власністю на договірній, строковій та платній основі, а також прав на здійснення певних видів діяльності. У вузькому трактуванні під концесією слід розуміти передачу концесіонеріві об'єкту державної (комунальної) власності для будівництва, модернізації, реконструкції, експлуатації, управління, обслуговування на визначених у договорі умовах та відповідно до концесійного законодавства.

Існує також підхід, відповідно до якого концесію необхідно розглядати через поняття концесійного договору, як особливу форму надання приватній особі на тимчасовій основі права на господарське використання державного або комунального майна.

Згідно Закону України «Про концесії», концесія - надання з метою задоволення громадських потреб уповноваженим органом виконавчої влади чи органом місцевого самоврядування на підставі концесійного договору на платній та строковій основі юридичній або фізичній особі (суб'єкту підприємницької діяльності) права на створення (будівництво) та (або) управління (експлуатацію) об'єкта концесії (строкове платне володіння), за умови взяття суб'єктом підприємницької діяльності (концесіонером) на себе зобов'язань по створенню (будівництву) та (або) управлінню (експлуатації) об'єктом концесії, майнової відповідальності та можливого підприємницького ризику.

А договір концесії (концесійний договір) - договір, відповідно до якого уповноважений орган виконавчої влади чи орган місцевого самоврядування (концесієдавець) надає на платній та строковій основі суб'єкту підприємницької діяльності (концесіонеру) право створити (побудувати) об'єкт концесії чи суттєво його поліпшити та (або) здійснювати його управління (експлуатацію) відповідно до цього Закону з метою задоволення громадських потреб.

Фундаментальним у всіх зазначених визначеннях є те, що в концесію передається лише державна та комунальна власність. Досить важливим видається також цільовий характер концесій, з огляду на недостатність фінансових ресурсів як у держави, так і у органів місцевого самоврядування. Це особливо актуально для капіталомістких, з достатньо тривалими термінами окупності проектів, що мають суспільно та соціально важливе значення. Звичайно, іноді в концесію приватним компаніям передаються вже готові об'єкти для експлуатації і управління, але економічний ефект і користь для держави та суспільства від здійснення крупних інвестиційних проектів на концесійній основі значно вищий.

Використання концесій у сфері житлово-комунального господарства має як рад переваг, так і ряд недоліків. Так як в умовах, які склалися в більшості міст України, реалізація концесійних схем інвестування на підприємствах житлово-комунальної сфери має багато суттєвих перешкод, які зменшують гарантії захисту інтересів потенційного концесіонера.

До переваг слід віднести:

для інвестора:

- отримання пільг від державної фінансової установи для реконструкції або модернізації об'єкту концесії;
- можливість отримання прибутку від управління об'єктом концесії;
- можлива приватизація об'єкту концесії після закінчення терміну контракту;
- покращення іміджу підприємства-концесіонера, що в свою чергу призведе до підвищення рівня його конкурентоспроможності.

для органів місцевого самоврядування:

- концесія дає змогу привернути інвестиції в малорентабельний сектор.
- об'єкти, створені концесіонером при виконанні умов концесійного договору, автоматично стають комунальною власністю і за органами місцевого самоврядування зберігається право власності на майно вдосконалене, реконструйоване і технічно переоснащене за рахунок засобів концесіонера;
- концесія є ефективним механізмом управління і організації. Перевагою концесії є і те, що вона дозволяє залучити до управління державною і комунальною власністю «ефективного» керівника.
- концесія дає можливість використовувати новітні науково-дослідні і дослідно-конструкторські розробки, за допомогою яких з'являється можливість знизити собівартість житлово-комунальних послуг, а, відповідно, і тарифів, що, в свою чергу, створить передумови для суттєвого зменшення компенсаційних платежів із бюджету шляхом скорочення чисельності населення, яке претендує на житлові субсидії, або і зовсім їх відміни;
- із застосуванням концесії забезпечується комплексне використання майна підприємств житлово-комунальної сфери;

- згідно умов використання концесії підприємство залишається у комунальній власності, і його діяльність контролюється органами місцевого самоврядування.

Серед недоліків, які перешкоджають сталому розвитку концесійних відносин у сфері ЖКГ, слід виділити наступні:

- а) низький рівень оплати житлово-комунальних послуг населенням;
- б) надання державою пільг з оплати житлово-комунальних послуг певним категоріям населення;
- в) недостатня забезпеченість інформаційної бази, що необхідна для процесу інвестування;
- г) відсутність для інвестора твердих гарантій стабільності свого бізнесу та повернення інвестованих коштів через можливі суперечки з місцевими органами влади;
- д) велика корумпованість даної сфери міського господарства;
- е) можливість для місцевих органів влади втрати контролю за зростанням тарифів, що може бути спричинено намаганням підприємства-концесіонера максимізувати прибуток.

Враховуючи весь спектр вищезазначених переваг і недоліків, можна стверджувати про необхідність розвитку концесійних відносин як одного із найважливіших інструментів залучення інвестицій у сферу житлово-комунального господарства.

ДОГОВІР КОНЦЕСІЇ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В УКРАЇНІ

А. А. КОЗИНА, канд. юрид. наук, доц. кафедри правового забезпечення господарської діяльності Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова, м. Харків

На сучасному етапі трансформації української економіки важливою умовою розвитку держави є розробка та впровадження механізмів правового регулювання, що підвищить ефективність функціонування державних та приватних економічних процесів.

Аналіз європейського досвіду показує, що для розбудови цивілізованого суспільства необхідно активно долучати населення, бізнесменів, некомерційні організації до суспільно-важливих процесів. Головним правовим інструментом для такої співпраці є державно-приватне партнерство.

Сьогодні практика застосування державно-приватного партнерства в Україні є нерозвиненою та потребує більш активної взаємодії між органами державної влади, органами місцевого самоврядування та приватного сектору. З метою створення законодавчого підґрунтя для стимулювання розвитку співпраці між державним та приватним секторами з метою підвищення конкурентоздатності країни та залучення інвестицій в інфраструктуру України був прийнятий Закон України «Про державно-приватне партнерство», який став